

Hímes tojás

Húsvéti tojásírás, tojásfestés

„Ős atyáink hagyták ránk e szép szokást,
Hogy öntözzük vízzel viruló rózsaszált.
Őseink szokását tehát ismételem,
Szép, tiszta, friss vízzel magikat öntözöm.
És így érhessenek szép húsvét napokat,
Nekünk adhassanak piros tojásokat.
Kis pohárból öntöm, tartsák kezeiket,
Ifiak és vének, jó barát személyek.
Békében legyenek.”

A húsvéti ünnephez és a hímes tojáshoz fűződő népszokások, hiedelmek

„Karácsony után legszebb, legkedvesebb családi ünnepünk a húsvét. A tavasz a megújodást hozta, a reményt a bőségesebb, változatosabb táplálékra, nem kellett többé fáznisem. A pogány időkben az új évet is a természet megújulásakor, tavasszal ünnepelték az emberek szerte a világon, s ilyenkor a Nap, az élet jelképével, a tojással ajándékozták meg egymást.

A húsvéti tojásfestés, cifrázás ideje általában a nagyszombat volt minálunk. Ahol persze sok tojást kellett megírni, ott korábban elkezdtek. Locsolkodáskor a felnőtt férfiak és legények áldást, a kisebb gyermekek rigmusokat mondtak.

Az öntözködés a kora reggeli órákban volt, és a nagymise előtt be kellett fejezni. A jó ismerősöket, rokonokat illet megkínálni a kókonyával, a szentelettel. Ez sült bárányhús, sonka, szalonna, kalács, főtt tojás, bor, köményes pálinka és só volt.

A locsolkodás sem történhetett akárhogy, sora volt annak is. A fiúknak legelőször édesanyjukat és leánytestvéreiket illet meglocsolni. Ezt követte a keresztanya megöntözése. A keresztanya akár nyolc-tíz tojást is adott keresztgyermekének. A nagyszülők is külön készítettek unokáiknak hímes tojást, azt más nem kaphatta meg.

A locsolkodók sorra járták ezután a rokonokat, az ismerősöket, szomszédokat. A fiúk tanítójukat és annak családját minden esetben megköszöntötték. A nagylányok kedvesüknek külön készítettek hímes tojásokat, amelyek a többenél szebbek voltak.

Szokásban volt az is, hogy egy szentelt tojást a család közösen fogyasztott el azért, hogyha eltévednének, jusson eszükbe, kivel ették a húsvéti tojást és hazataláljanak. Gondolom, ennek a hiedelemnek mélyebb értelme van. A nagycsalád szétválaszthatatlan egységét, az összetartozást jelképezi. Azt, hogy érje bármilyen baj a család tagjait, az otthonvalókra mindig számíthat. A tojásdíszek között gyakori a „Tévedutas”-nak vagy „Útjavesztett”-nek nevezett minta. Így hát a hiedelem a tojás díszében is megmutatkozik.

Országosan elterjedt volt a mátkálás – komálás szokása. Húsvétkor vagy húsvétot követő vasárnap – „fehérvasárnap” – egyidős lányok és fiúk kötöttek örök barátságot egymással. Ha lány és fiú kötötte, nemritkán házasság lett belőle. Ilyenkor komátalat küldtek egymásnak, amelyben hímes tojás, sütemény, bor és különféle csemege volt. A komátalat vivők ilyen és hasonló mondókák kíséretében adták át a tálat:

„Szív küldi szívnek szívesen,
Szív váltsa szívtől kedvesen,
Ha nem váltja szív a szívtől kedvesen,
Visszaviszem szívtől szívnek szívesen.

Koma, koma komálunk,
Hétig, hótig,
Kiskarácsony napjáig,
Ha jók leszünk, komák leszünk,
Rosszak leszünk, kutyák leszünk.”

A PSzM Projekt támogatásával létrejött, megjelenés előtt álló munkából.

Ha a komatálat elfogadták, akkor a két lány vagy a fiú és a lány komáknak számítottak. Egymást jóban, rosszban segítették.

A hímes tojásnak megkülönböztetett bűverőt, varázserőt tulajdonított a nép. Óvó-védő, bajelhárító erejében hittek. A tojás héját olyan rajzokkal díszítették, amelyeket hatásosnak vélték a különböző bajok és rontó hatalmak elhárítására. Erre a bizonyosság a sok rontáselhárító jellel – kéz, csillag, kereszt stb. – díszített tojás. A tojásra írt hímeknek tehát az volt a céljuk, hogy növeljék a tojás varázserejét. A varázserőt azonban nem a díszítettség, az esztétikus megjelenés, hanem a célzatos díszítmények, például rontáselhárító jelek, totemisztikus rajzok növelték. Nem volt tehát véletlen, hogy a keresztanya keresztgyermekének, a nagyszülő unokáinak, a nagylány kedvesének külön hímes tojásokat készített, és azt másnak nem adták oda, csak a kijelölt személynek!”

Részletek *Monoriné Rohlik Erzsébet* A varázserőjű hímes tojás című könyvéből

A tojásírás, tojásfestés eszközei, menete

Először is írókát kell készítenünk. Ehhez szükséges kb. 10-15 cm hosszú, ceruza vastagságú faágacska, amelynek végét 2 cm hosszan behasztjuk. A behasított vég a fejrész, ebbe kerül a fémcsövecske, az írócső. Legjobb, ha ezt vékony rézlemezről hajlítjuk, a réz ugyanis tovább tartja a meleget, és tartósabb. Ha ez nincs kéznél, a fogpasztás tubus vagy a mustáros és a majonézes tubus tisztított lemeze is megteszi. A lemezből vágjunk ki 2x1 cm-es darabkát, és azt csavarjuk rá egy varrótűre. A tűt kihúzva, a csövecskét az ág hasított fejrészeire illesztjük. Erősebb cérnával vagy vékonyabb dróttal hozzárósítjuk. A csövecske mindkét kiálló része azonos hosszúságú legyen. Ha különböző vastagságú csövecskéket készítünk, akkor többféle vastagságú mintát írhatunk.

Munkánkhoz szükségünk van még méhviaszra vagy annak hiányában gyertyára (egyszínűre, fehérre), egy kis serpenyőre vagy konzervdobozra, s egy villanyrezsóra.

Lehetőleg vastag héjú, sima felületű tojásokat díszítsünk. A tojásokat a forrástól számítva lassú tűzön 30 percig főzzük. A vízbe tegyünk egy evőkanál sót, így nehezebben reped el a héjuk.

A tojásírás menete

A tojásoknak langyosaknak, de legalább szobahőmérsékletűnek kell lenniük, hogy könnyebben rájuk olvadjon a viasz az írókáról. A mintát ne rajzoljuk elő ceruzával, ennek nyoma a kész munkán meglátszana.

A serpenyőben a viaszt felolvasztjuk és állandóan melegen, forrón tartjuk. A viasznak nem szabad túlmelegednie, füstölnie!

Gáztűzhelyen nem ajánlott dolgozni, tűzveszélyes!

Mielőtt nekilátunk dolgozni, érdemes egy elhasznált ruhát, törülközőt az ölünkbe teríteni, hogy ne szennyezzük a ruhánkat. Kezdhetjük is a díszítést! Vegyük a tojást a bal kezünkbe úgy, hogy azt az ujjaink tartsák. Így ujjainkkal a tojást forgatni is tudjuk minden irányban. A csövecskét belemártjuk a forró viaszba, és rövid ideig benne tartjuk. Majd megkoppantjuk a fejrészt – a fölösleges viasz leválik –, és írunk. Az íróka csövét a tojás felületére merőlegesen tartjuk, nyelét pedig forgathatjuk úgy, mint a ceruzát. Szükség esetén kisujjunkkal megtámaszthatjuk kezünket a tojáson. Az íróka hegyét helyezzük a tojás egyik búbjának a közepére, és húzzunk vonalat a másik búbig. Körülbelül ennyi ideig tart a meleg viasz is, utána tölteni kell. Miután az osztóköreket, valamint a segédvonalakat megírtuk, sorra megírjuk a motívumokat is. A minta szerint vannak 4 osztatú és 8 osztatú rajzok.

A tojás festése

A viasszal megrajzolt tojásokat egy-két órára 40 °C-os festékfürdőbe tesszük. A festőlébe öntsünk kevés ecetet a színek rögzítéséhez. A festési idő elteltével a festőlét kb. 70 °C-ra melegítjük, majd a tojásokat szűrőkanállal kiemeljük. A felmelegítéstől a viasz

fellazul, puha ruhával letörölve, a rajzolat fehérén elővillan. A tojásokat egyenként szedjük ki a meleg festőléből és gyorsan töröljük le a fellazult viaszt, mielőtt újra megdermed. Vajjal vagy olajjal átítatott ruhával, szalonnabőrrel töröljük át a tojásokat, így felületük ki-fényesedik.

A festékfürdő készítéséhez a következő festőanyagokat használhatjuk:

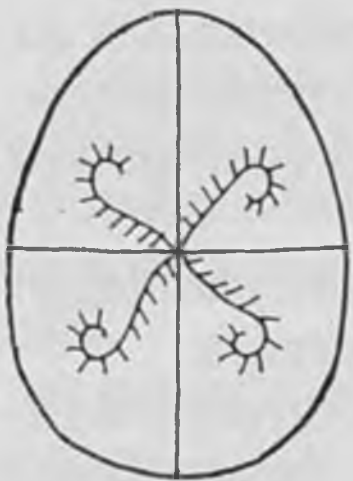
- Citokol textilfesték; (sötétvörös)
- leforrázott krepp-papír.

Igazán szép, egyéni színezésű tojásokat növényi anyagokkal festhetünk, azonban az ilyen festékek elkészítése nem túl egyszerű:

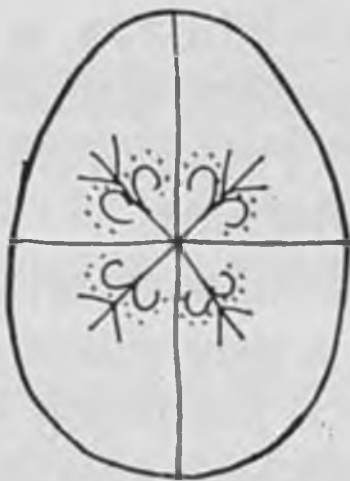
- az almahéj és zöld dió főzetéből, savanyú káposzta levével készítve, sárga festőle-
vet,
- a vöröshagyma főzetéből rozsdaszínűt,
- a lencse főzetéből kéket,
- a gubacs főzetéből fekete színt nyerhetünk.

Somogyi minták

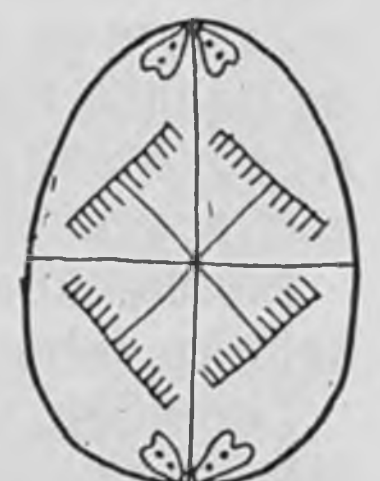
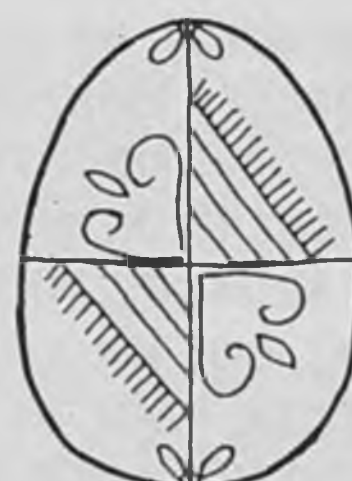
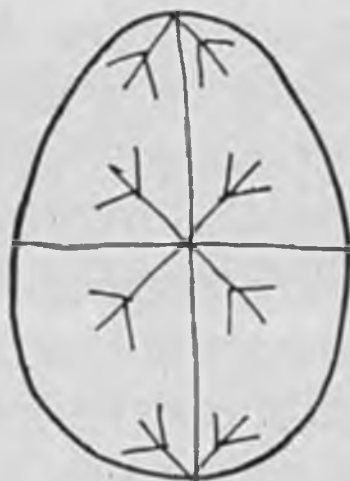
napraforgós

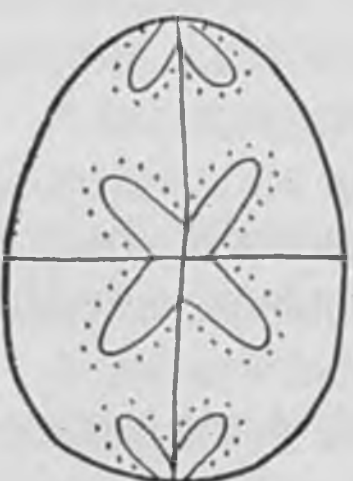
csipkés

tyúklábas

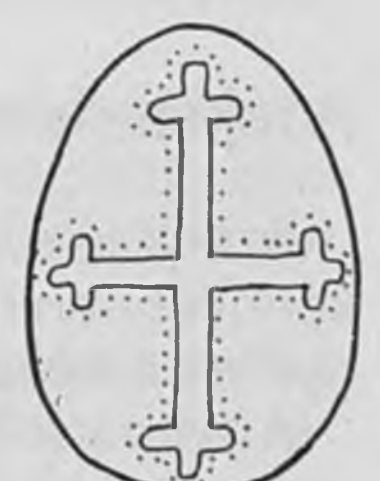
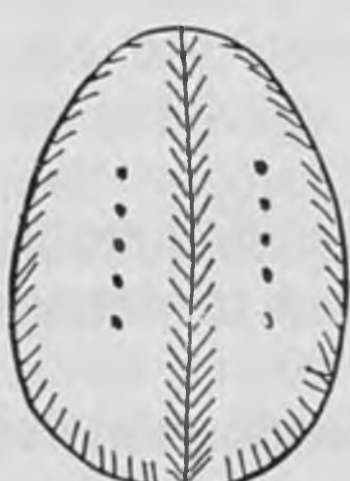
virágos

napraforgós

fenyőágas

rozsmaringos

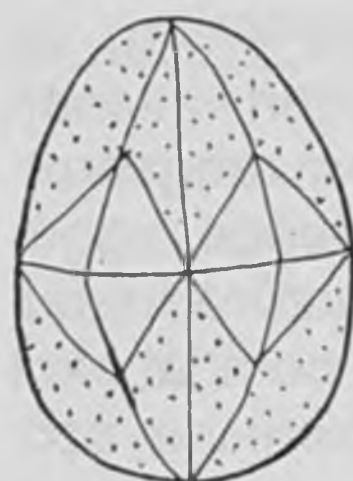
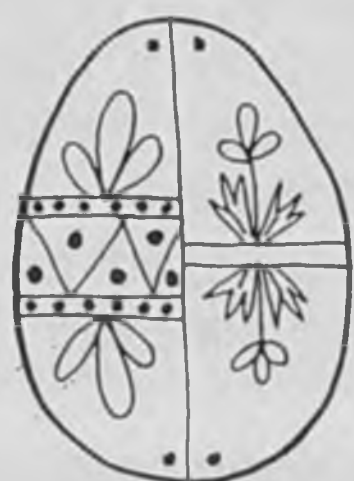
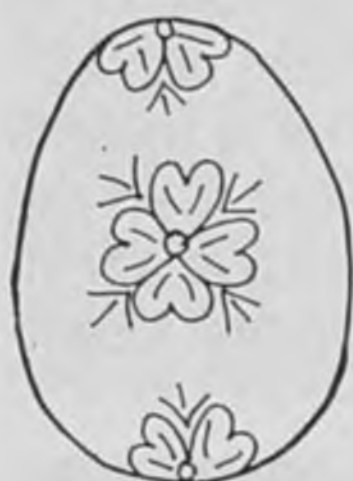
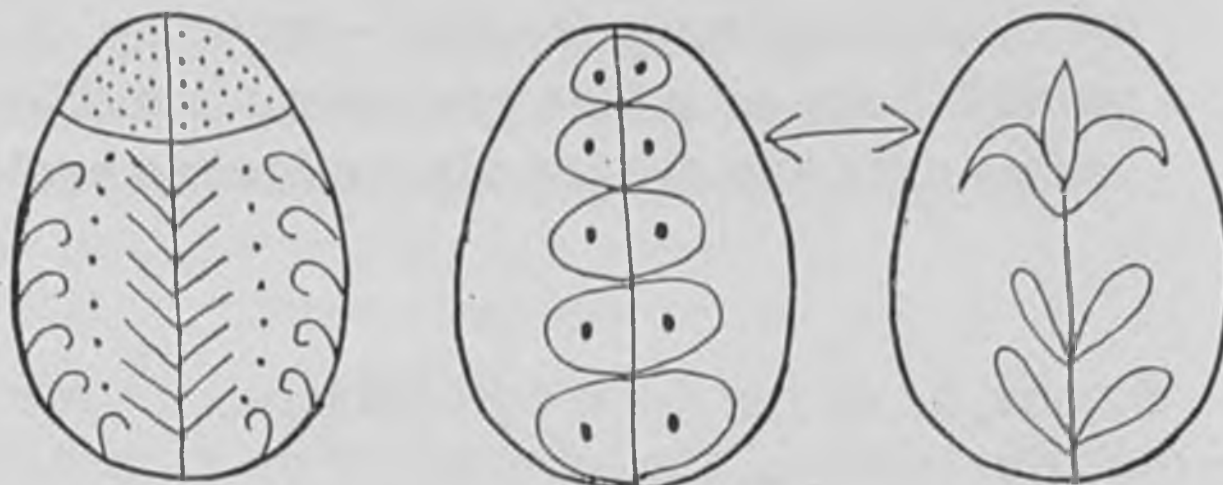
fenyőágas

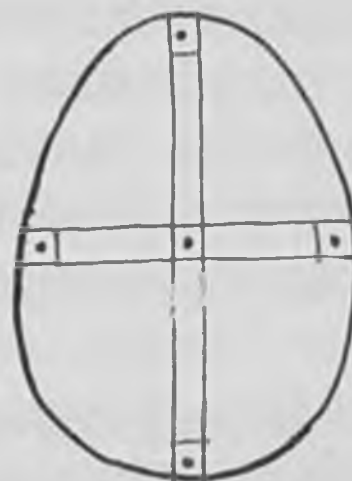
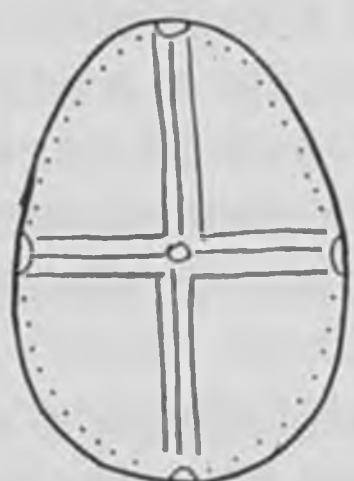
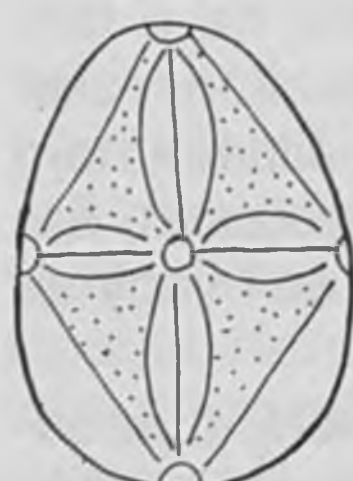
napraforgós

Somogyi minták

dobköteles

Monoriné Rohlik Erzsébet: A varázserejű hímes tojás
 B.Boros Ilona – P. Székely Éva: Batikolás, tojásírás
 ÖSSZEÁLLÍTOTTA: DECHY ERZSÉBET